

DE LES LLENGÜES PARLADES A AMÈRICA AL CASTELLÀ I AL CATALÀ

Mots Indians · Begur 2022

MOTS D'ORIGEN TAÏNO I D'ALTRES LLENGÜES AMERICANES.

D'Amèrica ens han arribat moltes coses i també moltes paraules. Un bon nombre són termes d' origen taïno incorporats al castellà a partir de la colonització de les Antilles, molts del quals es van adoptar també en català i en altres llengües. Alguns d'aquests termes no són gaire coneguts o habituals, però d'altres sí. Perquè a tots ens agraden les barbacoes o fer una becaina en una hamaca.

Tot i que hi hagi tants termes del taïno, també es van manllevar mots d'altres llengües americanes:

quítxua - còndor, xirimoia, carpa, patata⁽¹⁾, llama, vicunya
nahua - alvocat, cacau, tomàquet, xiclet
carib - lloro, butaca, canfbal, papaia
tupí - jaguar, tucà, tapir, tauró, xicranda
guaraní - maraca, tapir
maia - cigarro

(1) Patata és un encreuament del mot quitxua papa i de l'antilla batata ('moniato') (Font: Comissió de lexicografia. Societat Catalana de Biologia. IEC)

Algunes vegades, hi havia parelles de paraules manlevades de llengües americanes diferents per designar la mateixa entitat, com per exemple, ají (del taïno) i chile (del nahua), o maizal i milpa de les mateixes llengües. Això passava pels desplaçaments dels colonitzadors per Amèrica: van arribar als territoris de l'actual Mèxic després de ser a les Antilles, i duïen aquests noms taïnos que designaven el mateix que més endavant es va anomenar amb manlleus del nahua. En diferents territoris va acabar imposant-se una paraula de cada parella. Així per exemple, a Mèxic, els últims anys del s. XVI les paraules nahua es van imposar a la taïnes: milpa va substituir maizal en l'espanyol de Mèxic, tot i que maíz, d'origen taïno, es continua utilitzant per designar la planta. En canvi, en castellà peninsular s'utilitza maizal en lloc de milpa per anomenar els camps de blat de moro.

Castellà - Català	
arepa	arepa
barbacoa	barbacoa
cacique	cacic
canoa	canoa
carey	carei
caribe	carib
enagua	enagos
guayaba	guaibaba
hamaca	hamaca
huracán	huracà
iguana	iguana
piragua	piragua
sabana	sabana
maíz	maís
manigua	manigua
yuca	iuca
maní	ají
cayuco	comején
jíbaro	macuto
ñame	maní

MOTS DE LLENGÜES AFRICANES (DE LARA, 2015)

Al castellà...

Les llengües dels esclaus africans van deixar poques traces al castellà, però en trobem alguns exemples en forma de paraules:

macondo: en l'espanyol de Colòmbia, arbre de la família de les bombacàcies (cavanil·lèsia platanifòlia), del kikongo ma-nkondo 'bananes'.

mucama: en l'espanyol d'Amèrica (Argentina, Cuba, Paraguai, Uruguai, Xile), 'criat, empleat domèstic', del kikongo mukamba 'criat'.

quilombo: en l'espanyol d'Amèrica (Argentina, Bolívia, Paraguai, Uruguai, Xile), 'prostíbul', i, d'aquí, 'gresca, desordre' del kimbundu kilombo 'unió'. Va passar a significar, a Brasil (s. XVII)

'població fortificada d'esclaus fugitius'.

... i al català:

marimba: instrument de percussió semblant al xilòfon, del kikongo madimba, amb el mateix significat.

milonga: composició musical emparentada amb el tango, del kimbundu mulonga, 'paraula'. Ha designat, a Amèrica, diversos tipus de composicions musicals i, per extensió, 'discussió', 'mentida', i, fins i tot 'cocaïna' (font: Conde, 2016)⁽²⁾

(2) <https://www.wikipedia.com/mundo/noticias-46639435>
<https://www.reta.lc.org/pdf/602/60246691001.pdf>